

BEMIDDELING IN BALANS

Bemiddeling in balans

Naar een optimaler gebruik
en een optimalere werking
van bemiddeling in België,
in partnerschap met de advocatuur

Tom WIJNANT

 INTERSENTIA

Antwerpen – Gent – Cambridge

De tekst werd bijgewerkt tot 3 januari 2021.

Bemiddeling in balans. Naar een optimaler gebruik en een optimalere werking van bemiddeling in België, in partnerschap met de advocatuur
Tom Wijnant

© 2021 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978- 94-000-1358-2
D/2021/7849/59
NUR 822
Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV
Lay-out: Crius Group, Hulshout
Omslagbeeld: © Adobe Stock – *Justice lady close-up view* – by sebra

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Dit boek is eveneens digitaal beschikbaar op www.stradalex.com en www.jurisquare.be.

“Our distant forebears moved slowly from trial by battle and other barbaric means of resolving conflicts and disputes, and we must move away from total reliance on the adversary contest for resolving all disputes. For some disputes, trials will be the only means, but for many, trials by the adversary contest must in time go the way of the ancient trial by battle and blood. Our system is too costly, too painful, too destructive, too inefficient for a truly civilized people. To rely on the adversary process as the principal means of resolving conflicting claims is a mistake that must be corrected.”

Warren E. Burger

Voormalig *Chief Justice* van het Amerikaanse Hooggerechtshof

VOORWOORD

In uw handen ligt de commerciële editie van het proefschrift van Tom Wijnant, getiteld *Voorstellen tot optimalisering van bemiddeling in België met focus op een faciliterende rol van de advocatuur*. De auteur verdedigde zijn proefschrift met succes op 12 januari 2021 aan de Universiteit Gent en behaalde op die datum dan ook de academische graad van doctor in de rechten.

Ik had de eer promotor te mogen zijn van dit onderzoek, dat perfect op tijd werd afgerond na een zesjarig voltijds assistentenmandaat dat de auteur onder mijn leiding vervulde binnen het Instituut voor Familierecht van de vakgroep *Metajuridica*, *Privaat- en Ondernemingsrecht* van de UGent sinds 1 februari 2015.

Tom Wijnant heeft een succesvolle zoektocht ondernomen naar *appropriate dispute resolution*, waarbij de keuze voor de meest geschikte methode van conflict-hantering centraal staat, rekening houdend met de eigenheden van het geschil en de behoeften, wensen en mogelijkheden van de betrokken partijen. De focus ligt op de rol van de advocatuur, vanuit de hoop en de verwachting dat die beroeps-groep een optimaler gebruik van bemiddeling kan faciliteren. Bemiddeling wordt in dit werk dus geenszins verheerlijkt als een bevoorrecht traject voor geschilop-lossing; een onmiskenbaar pluspunt is dat ook bemiddelingsgerichte vormen van conflictoplossing zijn meegenomen in de analyse.

Dit boek is op meerdere vlakken constructief en innovatief. Het bevat zeer concrete aanbevelingen ter verbetering van het Belgische *bemiddelingsrecht*. De wet van 18 juni 2018, voorlopig eindpunt in de wetgevende evolutie ter bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing, is na ontleding onvolmaakt gebleken. Het *bemiddelingsveld* wordt bijzonder gedetailleerd en met veel cijfer-materiaal en overzichtelijke grafieken in kaart gebracht. Alle betrokken actoren (bemiddelaars, advocaten, rechters, Federale Bemiddelingscommissie) krijgen duidelijke richtlijnen met betrekking tot de invulling van hun rol om bemidde-ling adequaat in te zetten. De auteur reikt een waaier aan maatregelen en denkpis-tes aan ter stimulering van het optimalere gebruik van bemiddeling. Rode draad bij de voorstelling van een en ander vormt de conflicttijdlijn: de preconflictuele fase, de strategische fase, de procesfase en de bemiddelingsfase vormen visuele kopteksten waaronder een 60-tal voorstellen tot optimalisering worden behan-deld. Deze aanpak is niet alleen structuurmatig een mooie vondst, hij zorgt er ook voor dat de lezer nooit het overzicht verliest. De finale (vaak heel creatieve) voor-

stellen van Tom Wijnant zijn steeds weldoordacht, genuanceerd en onderbouwd, na nauwkeurige afweging van de argumenten pro en contra. Ze komen niet uit een ivoren toren, maar getuigen van pragmatisme en gezond verstand.

Ik heb de auteur aangemoedigd om eerst, in een afzonderlijk boek, het volledige empirische luik van zijn onderzoek te publiceren.¹ Op die manier werden de ervaringen en de houding van de Belgische advocaten tegenover bemiddeling duidelijk. Met de resultaten van een websurvey, expertenmeetings en een denktank kon er gericht worden ingegaan op de oorzaken van het actuele suboptimale gebruik van bemiddeling in België. De kern van deze empirische exploratie is ook terug te vinden in dit boek.

Het stemt me blij en trots dat dit proefschrift met de grootste waardering onthaald is door de belangrijkste stakeholders van het Belgische bemiddelingsveld, die ook deel uitmaakten van een sterke examenjury.

Prof. Eric Lanckswert is als academicus hoofdzakelijk actief in het domein van de alternatieve geschillenoplossing en benadert bemiddeling zowel vanuit rechtstechnisch als zorgethisch perspectief. Hij wees op de buitengewoon goede kwaliteit van het proefschrift van Tom Wijnant en loofde diens aanpak om het onderwerp te situeren in het bredere kader van de transformatie van het juridisch beroep, wat de wetenschappelijke waarde en relevantie ervan nog versterkt.

Prof. Piet Taelman, gespecialiseerd in het burgerlijk procesrecht, met vele jaren ervaring als advocaat en een bijzondere interesse voor het bemiddelingsrecht, benadrukte in zijn leesverslag de grote rijkdom aan bronnenmateriaal dat vakkundig werd verwerkt. Hij loofde ook de zeer overzichtelijke en adequate structuur van het werk en de aangename, narratieve schrijfstijl. Op zijn vraag en instigatie bevat dit boek ook nog extra tekstvoorstellen (inzake de veroordeling tot de gerechtskosten als sanctiemechanisme bij niet-naleving van een bemiddelingsbeding en bij gebrek aan medewerking na dwingende doorverwijzing door de rechter) die nog niet waren opgenomen in de neergelegde versie van het proefschrift.

Prof. Tim Wuyts was als adjunct-kabinetschef van minister van Justitie Koen Geens heel nauw betrokken bij de totstandkoming van de wet van 18 juni 2018. Hij heeft het lobbywerk van de verschillende belangengroepen mogen ervaren bij de hervorming van het bemiddelingsrecht. In zijn leesverslag beaamde hij dat er nog heel wat ruimte bestaat voor de verbetering van zowel het wettelijke kader als de uitvoering ervan. Hij wees erop dat het onderzoek van Tom Wijnant alle

¹ T. WIJNANT, *Advocaten en bemiddeling. Een empirische exploratie in Bibliotheek Burgerlijk Recht en Procesrecht*, nr. 30, Brussel, Larcier, 2019, 232 p.

betrokken actoren uitnodigt tot zelfreflectie en dat de output zowel op beleidsmatig als praktisch vlak bijzonder waardevol is.

Mr. Theo De Beir is advocaat, erkend bemiddelaar, trainer in bemiddelingsopleidingen en actueel voorzitter van de Federale Bemiddelingscommissie. Hij vond de historiek over het ontstaan van de actuele bemiddelingswetgeving een enorme meerwaarde van het proefschrift en aangewezen lectuur voor iedereen die bemiddeling hoog in het vaandel draagt. Over de actuele maatregelen en denkpistes ter optimalisering van de bemiddeling vond tijdens de private verdediging van het doctoraat op 14 december 2020 een boeiende en hoogstaande gedachtewisseling plaats met de doctorandus. Bij herhaling werd de “goede insteek” van Tom Wijnant benadrukt; inzake het marketingplan van de FBC werden de doctorandus zelfs de kwaliteiten van “een ziener” toegedicht.

Ook in het federale regeerakkoord van de regering-De Croo I wordt de promotie van alternatieve geschillenoplossing – andermaal – gezien als een middel om de gerechtelijke achterstand weg te werken (naast informatisering en efficiëntere procedures). In de beleidsverklaring van minister van Justitie Van Quickenborne lezen we dat bemiddeling een (nog) grotere plaats verdient als alternatief voor de overbevraging van justitie.² Met dit boek toont Tom Wijnant heel overtuigend aan dat bemiddeling wel degelijk toekomst heeft in België als één van de mogelijke alternatieven voor overheidsrechtspraak, op voorwaarde dat er nog tal van (heel uiteenlopende) maatregelen worden genomen om het gebruik en de werking van dit traject te optimaliseren. Het is nu aan de beleidsmakers én het bemiddelingsveld om samen aan de slag te gaan met de bijzonder bruikbare *tools* die in dit werk worden aangereikt.

Prof. Gerd VERSCHELDEN
Directeur Instituut voor Familierecht
Universiteit Gent

² Beleidsverklaring Justitie van 4 november 2020, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 1610/15, 13.

DANKWOORD

Zonder naargeestig te willen zijn, stel ik mezelf regelmatig de vraag of ik als een gelukkig man zou sterven indien die dag de laatste zou zijn. Die vraag is mijn standaard voor ‘geluk’. Heb ik tot nog toe wel zo veel als mogelijk uit het leven gehaald? Heb ik de wereld verkend wanneer dat mogelijk was? Heb ik genoeg tijd gespendeerd met de mensen die mij lief zijn? Heb ik nog steeds het gevoel dat mijn professionele bijdrage zinvol is? Haal ik nog steeds voldoening uit mijn werk? Zolang het antwoord op de kernvraag positief blijft, hoeft er niets te veranderen. Is het antwoord negatief en is de oorzaak daarvan niet tijdelijk maar wel structureel, dan is het hoog tijd voor verandering.

Het doctoraatstraject heeft er – in alle eerlijkheid – soms voor gezorgd dat mijn idee van geluk onder druk stond. Het proefschrift, dat jarenlang als het zwaard van Damocles boven mijn hoofd hing, zorgde bij momenten niet alleen voor bijzonder veel stress, maar wakkerde ook gevoelens van onzekerheid en zelftwijfel aan, waardoor ook het befaamde ‘*imposter syndrome*’ mij niet vreemd bleef. Dat is ongetwijfeld herkenbaar voor heel wat onderzoekers en is misschien wel de aard van het beestje. Een onderzoeker moet zichzelf en zijn ideeën immers in vraag durven stellen, wat trouwens de kwaliteit van ons werk ten goede komt.

Hoewel ik mijn centrale vraag bijgevolg niet altijd met volle overtuiging positief kon beantwoorden, hebben er heel wat mensen voor gezorgd dat een (behoorlijk zeldzaam) negatief antwoord nooit meer is geweest dan een tijdelijk fenomeen, en hebben zij elk op hun eigen manier een bijzonder positieve bijdrage geleverd bij het boek zoals dat vandaag voorligt. Dat brengt mij naadloos bij mijn dankwoord.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor, prof. Gerd Verschelden, uit de grond van mijn hart bedanken. Het was zonder meer een voorrecht om met hem te mogen samenwerken. Hij nam zijn opdracht als promotor steeds ter harte en stond telkens weer paraat om mij met raad en daad bij te staan wanneer ik daar nood aan had. Zijn constructieve input was steeds opnieuw van onschatbare waarde en heeft een onmiskenbare bijdrage geleverd bij de kwaliteit van dit werk. Hij gaf mij ook steeds de vrijheid en het vertrouwen om mijn eigen invulling te geven aan mijn onderzoek, en heeft het onderzoek daarenboven doorheen de jaren steeds opnieuw gefaciliteerd wanneer dat mogelijk was. Niet alleen als promotor maar ook als mens kan Gerd dienen als voorbeeld. Zijn empathisch vermogen en de oprechte bezorgdheid om het welzijn van zijn medewerkers hebben er mede voor

gezorgd dat ik kon werken in een omgeving die mij ertoe in staat heeft gesteld om het proefschrift binnen de voorziene termijn neer te leggen.

Vervolgens wil ik ook prof. Piet Taelman, prof. Eric Lanckswert, prof. Yves Rosseel, dr. Sofie Raes, dr. Lynn De Schrijver en dhr. Dries Reynders bedanken. Zij fungeerden in de loop van dit onderzoek als multidisciplinair klankbord en hebben elk vanuit hun eigen expertise en invalshoek het onderzoek naar een hoger niveau getild.

Ik ben daarnaast ook mevr. Elise Vanderlinden erkentelijk. Zij heeft alles in het werk gesteld om een kwalitatief hoogstaande Franse vertaling op te stellen van de vragenlijst die voor het empirische luik van dit onderzoek werd gebruikt. Bovendien stond zij steeds paraat om herhaalde taalkundige controles uit te voeren vooraleer de afgewerkte survey werd geprogrammeerd en onder de Belgische advocaten werd verspreid. Ook mevr. Cathy Heyndrickx en mijn collega dr. Isabelle Bambust verdienen een bijzondere plaats in dit dankwoord. Vanuit hun bijzondere affiniteit met de Franse taal hebben zij de vertaling uitvoerig doorgelezen en waar nodig de puntjes op de i gezet.

Het empirische luik van dit onderzoek zou niet mogelijk zijn geweest zonder de ondersteuning van minister van Justitie Koen Geens en prof. Tim Wuyts. De gewaardeerde medewerking van de Orde van Vlaamse Balies, de *Ordre des barreaux francophones et germanophone* en de lokale balies was eveneens onontbeerlijk om de nodige ruchtbaarheid aan het onderzoek te geven. Zij verdienen allen lof voor de faciliterende rol die zij hebben gespeeld.

Verder gaat mijn dank ook uit naar mevr. Sabine De Bauw, mevr. Barbara Bouckaert, dhr. Steven Stas, mevr. Sonia Oyserman, mevr. Lin Van Mierlo, mevr. Veerle Lisabeth, dhr. Wim De Bus, mevr. Marie-Anne Devenyn, dhr. Miek Warson, dhr. Theo De Beir, prof. Barney Jordaen, mevr. Lieve Lagae, mevr. Beatrijs Pletinck, dhr. Franky De Meyer, mevr. Chris De Bruyne, dhr. Philippe Bertrand en dhr. Vincent Lesseliers. Zij hebben ervoor gezorgd dat ik steeds een zekere voeling met de praktijk behield en hebben ook bijzonder waardevolle informatie aangeleverd en inspiratie geboden voor enkele denkplaatjes die in dit werk werden behandeld.

De bijzonder vruchtbare samenwerking met de Federale Bemiddelingscommissie en dhr. Vincent Tilman bij de totstandkoming van de Bemiddelingsbarometers van 2016 en 2018 heb ik eveneens zeer erg gewaardeerd. Deze samenwerking heeft in ieder geval bijgedragen tot erg nuttige inzichten die in dit boek konden worden verwerkt.

I would also like to thank prof. David Hoffman for supporting my application for the position of Visiting Researcher at Harvard Law School. Without his support, my research stay wouldn't have been possible. I would also like to thank prof. David Hoffman, prof. Michael Moffitt, prof. Robert Mnookin, prof. Robert Bordone, prof. Alain Lempereur and Ms. Sara del Nido Budish for the interesting insights and knowledge they shared during our discussions, which has definitely had a positive impact on the content of this doctoral thesis.

Ik wil ook mijn collega's van de faculteit Recht en Criminologie van de Universiteit Gent bedanken voor de aangename sfeer die zij op de werkvloer en daarbuiten hebben gecreëerd. Ook mijn grootouders en mijn vrienden, en in het bijzonder Michiel, Thomas, Amélie, Matthias, Pieter D.V., Josie, Yannick, Jens, Steven, Katrien, Karl-Jan, Karen, Romy, Margot, Soetkin, Kelly, Frederik, Anne-Sophie, Pieter C., Evelyn en Eline, kunnen niet ontbreken in dit dankwoord. Zij boden steeds een luisterend oor wanneer het even moeilijker ging, en zorgden voor de nodige afleiding die mij de energie gaf om door te zetten.

Ook mijn ouders Ann en Luc, mijn zus Evelien en mijn goedlachse petekindje Willie ben ik dankbaarheid verschuldigd. Hun onvoorwaardelijke steun en liefde hebben ervoor gezorgd dat ik steeds mijzelf kon en mocht zijn, en dat ik bovendien alle kansen kon grijpen om mijn potentieel maximaal aan te boren.

Mijn schoonfamilie, en in het bijzonder mijn schoonouders Minne en Hugo, wil ik evenzeer bedanken. Zij hebben mij van in het begin ongelooflijk welkom doen voelen. De gastvrijheid en genegenheid die ik in deze familie ervaar, zijn werkelijk onbetaalbaar.

Ten slotte ben ik ook mijn verloofde Michiel eeuwig dankbaar. Hij was de rots in de branding die mij de laatste jaren langsheen de hoge pieken en de diepe dalen van het doctoraatstraject heeft geloodst, en heeft mij steeds aangemoedigd om mijn tijd als assistent ten volle te benutten. Hij heeft mij daarnaast ook de rust gegeven die broodnodig was om dit werk tot een goed einde te brengen.

Ik draag dit werk op aan mijn geweldige familie en vrienden, bij wie ik altijd thuis kan komen.

Aalst, 13 januari 2021
Tom WIJNANT

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	vii
<i>Dankwoord</i>	xi

Hoofdstuk I.

Inleiding	1
------------------------	---

Afdeling I. Probleemstelling, doelstellingen en relevantie van het onderzoek.	1
--	---

§ 1. Probleemstelling	1
-----------------------------	---

§ 2. Doelstellingen van het onderzoek	8
---	---

§ 3. Relevantie van het onderzoek	10
---	----

A. Wetenschappelijke relevantie	10
---------------------------------------	----

B. Maatschappelijke relevantie	11
--------------------------------------	----

Afdeling II. Onderzoeksvragen, afbakening en methodiek	15
--	----

§ 1. Centrale onderzoeksvragen en deelonderzoeksvragen	15
--	----

§ 2. Afbakening van het onderzoek	17
---	----

A. Bemiddeling als vorm van alternatieve geschillenoplossing.	17
--	----

1) Bemiddeling in de strikte zin	17
--	----

2) Bemiddelingsgerichte vormen van conflictoplossing	22
--	----

B. Buitengerechtelijke en gerechtelijke bemiddeling	23
---	----

C. Bemiddeling in familie-, burgerlijke en handelszaken	27
---	----

D. Optimalisering	28
-------------------------	----

E. Faciliterende rol van de advocatuur	32
--	----

§ 3. Methodiek	40
----------------------	----

A. Rechtsdogmatisch onderzoek, expertenraadpleging en denktank	40
--	----

B. Ondersteuning en adviesverlening bij de totstandkoming van de Bemiddelingsbarometers (2016 en 2018)	42
---	----

C. Empirische onderzoeksmethoden	42
--	----

1) Poging tot inhoudsanalyse van homologatievonnissen en -arresten na bemiddeling	42
--	----

2) Bevraging van de Belgische advocatuur over bemiddeling	45
---	----

(i) Doelstellingen en meerwaarde van het empirische deelonderzoek	45
--	----

(ii) Methode: online enquête	47
------------------------------------	----

(iii) Structuur van de enquête	49
--------------------------------------	----

(iv) Dataverzameling, -verwerking en -analyse	51
---	----

(v) Grenzen aan de bevraging van de Belgische advocatuur ..	52
---	----

(vi) Samenstelling van de responsgroep.....	54
D. Functionele micro-(rechts)vergelijking.....	65

Hoofdstuk II.

Bemiddeling in the books en bemiddeling in action. De toenemende aandacht voor bemiddeling in België.....	69
--	-----------

Afdeling I. Overzicht.....	69
----------------------------	----

Afdeling II. Bemiddeling in the books: evoluties in het Belgische bemiddelingsrecht.....	71
--	----

§ 1. Ontluikende bemiddelingspraktijk en pretoriaanse doorverwijzing naar bemiddeling.....	71
--	----

§ 2. Voorstellen van decreet inzake scheidingsbemiddeling.....	74
--	----

A. Nood aan transparantie over en kwaliteitsgaranties voor de scheidingsbemiddeling.....	74
--	----

B. Eerste strekking: sectoroverschrijdende kwaliteitsnormen voor de bemiddelaar.....	75
--	----

1) Krachtlijnen van het voorstel SWENNEN-BECQ.....	75
--	----

2) Bevoegdheidsperikelen in de weg van uniformiteit.....	76
--	----

C. Tweede strekking: bevoorrechte positie voor advocaten en notarissen bij de scheidingsbemiddeling.....	77
--	----

§ 3. Bemiddeling over de terugvordering van het bestaansminimum: eerste spoor van een federaal bevorderingsbeleid.....	78
--	----

§ 4. Proceduregebonden bemiddeling in familiezaken: eerste stap naar een faciliterend kader.....	79
--	----

A. Totstandkoming.....	79
------------------------	----

B. De wet van 19 februari 2001: diverse maatregelen ter optimalisering van het bemiddelingstraject.....	80
---	----

C. Kritiek.....	82
-----------------	----

1) Dode letter.....	82
---------------------	----

2) Beperkte draagwijdte van de wet.....	83
---	----

D. Parlementair draagvlak voor een ruimere omkadering.....	85
--	----

§ 5. De Bemiddelingswet van 21 februari 2005: bemiddeling als volwaardig alternatief voor overheidsrechtspraak in het Gerechtelijk Wetboek.....	87
---	----

A. Het Themisplan: bemiddeling als strijdmiddel tegen de gerechtelijke achterstand.....	87
---	----

B. Aangewakkerde parlementaire belangstelling voor een ruimer bemiddelingskader.....	87
--	----

1) Naar een algemene strekking voor de proceduregebonden bemiddeling.....	87
---	----

2) 'Buitengerechtelijke bemiddeling' als hybride traject van geschillenbeslechting.....	88
---	----

3)	Laagdrempelige bemiddelingsprocedure binnen de vrede- gerechten	90
C.	De introductie van een zevende deel in het Gerechtelijk Wetboek ..	91
1)	Totstandkoming	91
2)	Innovaties in het Belgische bemiddelingsrecht ingevolge de wet van 21 februari 2005	92
§ 6.	Fragmentarische (pogingen tot) ingrepen ter optimalisering van bemiddeling in de periode 2005-2018.	97
A.	Inleiding.	97
B.	Voorstel tot invoering van de verplichte gerechtelijke bemidde- lingspoging in familiezaken	98
C.	Informatieverplichtingen en verplichte persoonlijke verschij- ning in familiezaken	99
1)	De wetten van 18 juli 2006 en 27 april 2007: bijzondere rechterlijke informatieplicht in het verblijfs- en echtschei- dingscontentieux.	99
2)	Eerste pogingen tot verplichte informatie vanwege de griffier.	100
3)	De wet van 5 april 2011: uitgebreide sensibilisering over bemiddeling in echtscheidingszaken.	102
4)	De wet van 30 juli 2013: veralgemeende informatieplicht binnen de familierechtbank	102
5)	Afschaffing van de gemeenrechtelijke informatieplicht van de familierechter bij wet van 15 juni 2018.	104
D.	Bemiddeling in <i>class action</i> -vorderingen	105
E.	Hervorming van de griffierechten	106
F.	Eerste antwoord op de noden van de (gerechtelijke) bemidde- lingspraktijk in de Wet Potpourri I.	108
G.	Hervorming van de juridische tweedelijnsbijstand	109
H.	Vergeefse ambitie tot stimulering van de minnelijke conflict- oplossing bij de rechtbanken van koophandel.	111
I.	Poging tot financiering van de gezinsbemiddeling.	112
J.	Tussenconclusie: goede wil én gebrek aan globale aanpak in de periode 2005-2018	113
§ 7.	Bemiddelingsrecht in beweging: de wet van 18 juni 2018 ter bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing	114
A.	Totstandkoming: de hernieuwde aandacht voor bemiddeling onder de regering-Michel I	114
B.	ADR 2.0: krachtlijnen van een hertekend juridisch kader	115
1)	Definitie van bemiddeling en terminologische zuiverheid	115
2)	Personeel en materieel toepassingsgebied.	116
3)	Herstructurering en bevoegdheidsuitbreiding van de Federale Bemiddelingscommissie	118

4) De ‘erkend bemiddelaar’ als kwaliteitslabel	119
5) Bevordering van de minnelijke geschiloplossing door de actoren van Justitie	120
(i) De advocaat	120
(ii) De gerechtsdeurwaarder	121
(iii) De rechter	121
6) Dwingende doorverwijzing naar bemiddeling	124
7) Conventionele inperking of uitbreiding van de vertrouwe- lijkheid	125
8) Collaboratieve onderhandelingen	127
C. Vergeefse vernietigingsberoepen bij het Grondwettelijk Hof: het arrest van 24 september 2020	129
§ 8. Bevordering van de financiële toegankelijkheid van bemiddeling in de periode 2019-2020	131
A. De wet van 22 april 2019 tot het toegankelijker maken van de rechtsbijstandsverzekering	131
B. De wet van 31 juli 2020: verhoging van de inkomensmaxima voor de kosteloze rechtsbijstand	133
§ 9. Vooruitblik: bestendiging van het bevorderingsbeleid inzake bemiddeling onder de federale regering-De Croo	135
§ 10. Tussenconclusie: de wetgever en de piñata	135
Afdeling III. Bemiddeling <i>in action</i> : vraag en aanbod op de Belgische bemiddelingsmarkt	142
§ 1. De Bemiddelingsbarometers: evoluties in de periode 2012-2018	142
A. Algemene duiding	142
B. De vraagzijde van de Belgische bemiddelingsmarkt	144
C. Thematisch overzicht van overige resultaten uit de Bemidde- lingsbarometers	146
§ 2. Ontwikkelingen in het bemiddelingsaanbod	150
A. Algemeen: sterke groei van een divers bemiddelingsveld	150
B. Uitgesproken interesse vanuit de advocatuur	152
§ 3. Tussenconclusie: de mismatch tussen vraag en aanbod op de Belgische bemiddelingsmarkt	153
A. De Belgische bemiddelingsparadox	153
B. Bemiddeling als volwaardige beroepsactiviteit voor “ <i>the happy few</i> ”	154
1) Ongunstige marktomstandigheden voor de Belgische bemiddelaar	154
2) Vergelijking met Duitsland en Nederland: is het gras groener aan de overkant?	157
3) <i>The winner takes it all</i> : de ongelijke verdeling van de bemiddelingstaart als rode draad	160

Afdeling IV. Nood aan verdere optimalisering van bemiddeling.	162
§ 1. Algemeen.	162
§ 2. Voordelen van bemiddeling en het bemiddelingsrecht	164
A. Potentiële kosten- en tijdsbesparing in vergelijking met de gerechtelijke procedure	164
B. Wettelijk gewaarborgde vertrouwelijkheid	166
C. Zelfbeschikkingsrecht van de partijen	167
D. Positieve impact van bemiddelingsgericht werken op de gepercipieerde kwaliteit van de conflictoplossing, het menselijk welzijn en de onderliggende relatie	168
E. Ruimte voor meerwaarde-creërende en inventieve totaaloplos- singen op maat	171
F. De homologatie als goedkope, laagdrempelige én optionele weg naar een uitvoerbare titel	172
1) Homologatie is goedkoop	172
2) Homologatie is laagdrempelig	174
3) Homologatie is optioneel, maar	175
4) ... uitstel is geen afstel.	176
G. Remedie tegen barrières van rechtstreekse onderhandelingen.	178
H. Hoge tevredenheids- en nalevingsgraad.	181
I. Tegemoetkoming aan de beperkingen van Justitie.	184
§ 3. Grenzen en nadelen van bemiddeling en het bemiddelingsrecht	187
A. Nuances op de potentiële kosten- en tijdsbesparing.	187
1) Geen garantie op kosten- en tijdsbesparing	187
2) Bemiddeling is niet het meest kostenefficiënte minnelijke traject van geschiloplossing.	187
(i) Vergelijking met de kostprijs van (collaboratieve) onderhandelingen en de minnelijke schikking	187
(ii) Nuance op de nuance: goedkoper is niet noodzakelijk beter.	189
3) De relativiteit van de potentiële tijdsbesparing bij bemiddeling ..	191
B. Mogelijk misbruik van het bemiddelingstraject	192
C. De keerzijde van de medaille van de beperkte toetsingsbe- voegdheid van de homologatierechter: bekrachtiging van gebrekkige akkoorden	194
D. Bemiddeling is niet in elke context geschikt	195
E. Formeler dan klassieke onderhandelingen.	196
F. Succes is afhankelijk van goodwill	196
§ 4. De <i>Balanced Relationship Target Number Theory</i> als Europeesrech- telijk argument voor de optimalisering van bemiddeling.	197
A. De Belgische bemiddelingswetgeving in het licht van Richtlijn 2008/52/EG	197

B.	Naar een evenwichtige balans tussen bemiddeling en rechtspraak: de geest van de Bemiddelingsrichtlijn als leidraad	199
C.	De beoordeling van de doeltreffendheid van het nationale bemiddelingssysteem: een mogelijke aanzet voor de Belgische overheid	202
§ 5.	Tussenconclusie: de opportuniteit en noodzaak van de doorgedreven en gepaste stimulering van bemiddeling	209
Afdeling V. Hinderpalen voor de ontwikkeling van bemiddeling in België		213
§ 1.	Algemeen.	213
§ 2.	Onbekend maakt onbemind	214
A.	Rechtzoekenden	214
B.	Professionele doorverwijzers	218
§ 3.	Risicoaversie en financiële drempels.	219
§ 4.	De Belgische conflictcultuur	220
A.	Het strijdmodel als uitgangspunt.	220
B.	Het traditionele strijdmodel onder druk: signalen vanuit het beleid en de praktijk.	223
§ 5.	Onvolkomenheden in het Belgische bemiddelingsrecht	224
§ 6.	De onvermijdelijke impact van concrete conflict- en partijenmerken.	225
§ 7.	Weerstand binnen de advocatuur	225
§ 8.	Tussenconclusie: procesreflex en suboptimale toegang tot en navigeerbaarheid naar bemiddeling	228

Hoofdstuk III.

De Belgische advocatuur en bemiddeling		231
Afdeling I. Overzicht		231
Afdeling II. Ervaringen van de Belgische advocaat met bemiddeling		232
§ 1.	Inleiding: de ervaring met de doorverwijzing naar en de actieve betrokkenheid bij het bemiddelingstraject	232
§ 2.	Trajectkeuzebegeleiding en doorverwijzing naar bemiddeling	234
A.	Algemeen.	234
B.	Ervaring met trajectkeuzebegeleiding	234
C.	Ervaring met de doorverwijzing naar bemiddeling	237
1)	Algemeen: de twee vormen van doorverwijzing	237
2)	Doorverwijzing <i>ad hoc</i>	238
3)	Doorverwijzing via bemiddelingsbeding	240
§ 3.	Praktijkervaring met bemiddeling vanuit diverse perspectieven	242
A.	Ervaring als advocaat-partijondersteuner bij de bemiddeling	242
B.	Ervaring als deskundige aangesteld in het kader van bemiddeling	246
C.	Ervaring als cliënt in de bemiddeling	247
D.	Ervaring als advocaat-bemiddelaar	249
Afdeling III. Houding van de Belgische advocaat omtrent bemiddeling		253

§ 1. Positieve houding, maar ...	253
§ 2. Hardnekkige misverstanden	258
A. Algemeen: de kennis van de Belgische advocaat over bemiddeling ...	258
B. Het vrijwilligheidsbeginsel	264
C. Het vertrouwelijkheidsbeginsel	267
D. Het bemiddelingsbeding	270
E. Homologatie van het bemiddelde akkoord	272
F. Professionele achtergrond en deontologie van de bemiddelaar	276
G. Schorsing van de verjaringstermijn tijdens de bemiddelingspoging ..	280
H. Kosteloze rechtsbijstand bij bemiddeling	281
I. De wettelijke bemiddelbaarheid van geschillen	282
J. Gerechtelijke bemiddeling	283
§ 3. Bemiddeling als broodroof.	284
§ 4. Perceptie van bemiddelingsdwang vanwege de rechter.	289
§ 5. Vrees voor oneigenlijk gebruik van bemiddeling.	293
§ 6. De betrokkenheid van juridische professionals bij bemiddeling.	295
§ 7. De blik naar morgen	298
Afdeling IV. Tussenconclusie: de bekommernissen en betrachtingen van de Belgische advocatuur bij het gebruik en de promotie van bemiddeling ...	301

Hoofdstuk IV.

Actuele maatregelen en denkpistes ter optimalisering van bemiddeling in België	307
---	-----

Afdeling I. De conflicttijdlijn als rode draad	307
--	-----

Afdeling II. Maatregelen in de preconflictuele fase.	309
--	-----

§ 1. Het bemiddelingsbegrip	309
A. Terminologische zuiverheid: van 'vrijwillige' naar 'buitengerechtelijke' bemiddeling	309
B. De wettelijke definitie van bemiddeling	310
1) De beperkende functie van een definitie: de vrijwilligheid beknot?	310
2) Eerste denkpiste: optimalisering van de wettelijke definitie ...	312
3) Tweede denkpiste: herstructurering van de algemene beginselen in Deel VII Ger.W.	314
C. Oneigenlijk gebruik van 'bemiddeling' in de Belgische wetgeving.	317
§ 2. Sterkere rol voor de Federale Bemiddelingscommissie	318
§ 3. Sensibiliseringscampagnes	326
§ 4. Conflictantering binnen het onderwijs	330
A. De kracht van doordacht conflictonderwijs.	330
B. De ruimte voor conflictonderwijs in de ontwikkelingsdoelen en eindtermen van het Vlaamse basis- en secundair onderwijs	336

C.	De inzetbaarheid van de mogelijke benaderingen voor conflict- onderwijs in Vlaanderen	340
1)	Inleiding: de verschillende verschijningsvormen van conflict- onderwijs	340
2)	Curriculumbenadering: ‘omgaan met conflicten’ op maat van leerling, student en professional	341
(i)	Algemeen	341
(ii)	Kleuteronderwijs	342
(iii)	Lager en secundair onderwijs	344
(iv)	Hoger onderwijs en permanente vorming	352
3)	Bemiddelingsprogramma’s	360
(i)	Algemeen	360
(ii)	<i>Peer mediation</i> of leerlingbemiddeling	363
(iii)	‘Boomhutwerking’ als Vlaamse <i>good practice</i>	369
4)	Vreedzame klas- en schoolwerking	371
5)	Brug tussen conflictonderwijs <i>intra muros</i> en de lokale gemeenschap	375
D.	Tussenconclusie: Nederland als inspiratiebron voor het Vlaamse conflictonderwijs	378
§ 5.	<i>Deal mediation</i>	382
§ 6.	De uitwerking van een beredeneerde conflicthanteringsstrategie.	388
A.	Algemene duiding	388
B.	Voordelen en beperkingen van een doordachte conflicthane- ringsstrategie.	394
C.	Strategische keuzes in de internationale en Belgische bedrijfs- wereld	398
1)	Bemiddelingsbelofte of <i>mediation pledge</i>	398
2)	<i>Good practices</i> uit de Belgische bedrijfswereld.	405
(i)	Algemeen	405
(ii)	Colruyt Group: de escalatieprocedure.	406
(iii)	KBC: bemiddelingsgerichte klachtenbehandeling.	408
D.	De faciliterende rol van juristen bij de opmaak van conflicthane- teringsstrategieën	411
§ 7.	Bemiddelingsgericht beheer van familiebedrijven	416
§ 8.	<i>Preventive law</i>	418
Afdeling III.	Maatregelen in de strategische fase	421
§ 1.	Informereren van de rechtzoekende	421
A.	Algemeen.	421
B.	Verplichte informatiesessie.	423
1)	Verskillende verschijningsvormen	423
2)	Voorbeelden uit het buitenland	424
(i)	Canada	424
(ii)	Frankrijk.	427

3)	Mislukte pogingen tot introductie van de verplichte informatiesessie in het Belgische recht	429
4)	Draagvlak binnen de Belgische advocatuur	431
5)	Besluit: de wenselijkheid van een verplichte informatiesessie in België	432
(i)	Algemeen	432
(ii)	Randvoorwaarden <i>de lege ferenda</i>	434
(iii)	Alternatieve benadering: informatiesessie en dwingende doorverwijzing in het ‘participatief <i>multi-door</i> justitiemodel’	438
C.	Informatie- en bevorderingsplicht voor de advocaat-partijondersteuner	441
1)	Algemeen	441
2)	Praktische invulling: gepersonaliseerde modelbrief en vervolgggesprek	446
3)	Beteugeling en bewijslast	453
4)	Denkpistes voor de optimalisering van de informatie- en bevorderingsplicht	456
(i)	Verruiming van de informatieplicht	456
(ii)	Verplicht advocatenoverleg betreffende de opportuniteit van ADR	457
(iii)	Wettelijk sanctioneringsmechanisme	458
D.	Uniform aanbod van bemiddelaarspermanenties	459
1)	Algemeen	459
2)	Eerste variant: informatieverstrekking inzake bemiddeling	460
3)	Tweede variant: kosteloze deelname aan de eerste bemiddelingsessie	461
4)	Derde variant: trajectkeuzebegeleiding (‘trajectbemiddeling’)	463
5)	Besluit: de wenselijkheid van een gestroomlijnd en homogeen aanbod	466
E.	Uitbreiding en/of wijziging van informatieverplichtingen van de griffie en de rechter	473
1)	Informatie vanwege de griffier	473
2)	Verplichte persoonlijke verschijning met oog op bevraging door en informatie vanwege de rechter	476
(i)	Stand van zaken	476
(ii)	De opportuniteit van de prominente rol voor de magistratuur	478
(iii)	Denkpiste voor ondersteuning van de overbevraagde magistratuur: de ‘bemiddelingsfunctionaris’ naar Nederlands model	482
§ 2.	Wijzigingen aan de deontologie van de advocaat	483

§ 3.	Fiscaal aftrekbare rechtsbijstandsverzekering.	487
A.	Sterktes en pijnpunten van de wet van 22 april 2019 tot het toegankelijker maken van de rechtsbijstandsverzekering.	487
B.	Van verschillende snelheden naar gelijke kansen: maatregelen ter optimalisering van de financiële toegankelijkheid van de geschiloplossing	490
§ 4.	Vrije advocaatkeuze bij bemiddeling in het kader van de rechtsbij- standsverzekering	492
§ 5.	De inzetbaarheid van een niet-erkende bemiddelaar	499
§ 6.	Bemiddelingsgerichte methoden van geschiloplossing als alternatief ..	506
A.	Inleiding: het potentieel van bemiddelingsgerichte conflict- oplossing zonder bemiddeling	506
B.	De bemiddelingsgerichte advocatuur	509
1)	Collaboratieve onderhandelingen	509
(i)	Inleiding: een nieuw Deel VIII in het Gerechtelijk Wetboek	509
(ii)	Essentiële bestanddelen van het collaboratief onder- handelingstraject.	512
a.	Volstreekte vrijwilligheid	512
b.	Vertrouwelijkheid.	514
c.	Onderhandeling met bijstand van collabora- tieve advocaten	516
d.	Diskwalificatie.	517
e.	Loyale medewerking	520
(iii)	Draagvlak binnen de Belgische advocatuur	521
(iv)	Het potentieel van de collaboratieve onderhandelin- gen als bemiddelingsgericht alternatief.	524
(v)	Denkpistes ter optimalisering van het wettelijk kader van de collaboratieve onderhandelingen	526
a.	Vertrouwelijkheid.	526
b.	Bijzondere regels voor buitengerechtelijke collaboratieve onderhandelingen.	527
c.	Kosteloze rechtsbijstand en juridische tweede- lijnsbijstand	528
d.	Uitzonderingen op de diskwalificatie	530
e.	Voorlopige of bewarende maatregelen	534
f.	Uitvoerbaarheid van het collaboratief onder- handeld akkoord.	535
2)	<i>Cooperative law</i>	540
3)	<i>Settlement counsel</i>	544
§ 7.	Bemiddeling en bemiddelingsgericht contact met de overheid	548
A.	Bemiddeling met de overheid.	548

B.	Bemiddelingsgericht contact met de overheid naar Nederlands model	552
§ 8.	Samenwerkingsverbanden tussen advocaten en bemiddelaars	555
A.	Het draagvlak voor multidisciplinaire samenwerking binnen de Belgische advocatuur	555
B.	Deontologische opportuniteiten en beperkingen	558
1)	Codex Deontologie voor Advocaten – OVB	558
2)	<i>Code de déontologie de l’avocat</i> – OBFG	561
C.	Voordelen en uitdagingen van multidisciplinaire samenwerking tussen advocaten en bemiddelaars	562
D.	Naar ‘conflicthuizen’ als centrale aanspreekpunten in de strategische fase	566
§ 9.	Online bemiddeling – Bemiddeling op afstand	567
§ 10.	Financiële stimuli voor de rechtzoekende	571
A.	De doeltreffendheid van financiële incentives in het licht van de prijselasticiteit van de Belgische bemiddelingsmarkt en de markt van Justitie	571
B.	Negatieve maatregelen: verhoging van de financiële drempel naar Justitie	576
C.	Positieve maatregelen: financiële bevoordeling van bemiddeling ..	578
1)	Algemeen	578
2)	Subsidiëring van bemiddelingskosten door de overheid	579
(i)	Kosteloze rechtsbijstand	579
(ii)	Financiële tussenkomst voor bemiddelingskosten die niet door de kosteloze rechtsbijstand worden gedekt ...	581
3)	Fiscale begunstiging van bemiddeling	590
§ 11.	Financiële stimuli voor de advocaat-partijondersteuner	594
A.	Algemeen	594
B.	Incentives in de nomenclatuur van de juridische tweedelijnsbijstand	595
C.	Het ereloon van de advocaat: naar een cliëntgerichte begroting ...	597
§ 12.	Het concept van een ‘ <i>multi-door courthouse</i> ’	602
§ 13.	Verplichte voorafgaande bemiddelingspoging	605
A.	Inleiding: de varianten op de verplichte bemiddeling	605
B.	Verplichte bemiddelingspoging en de toegang tot de rechter	606
C.	Italiaanse ervaring met de verplichte buitengerechtelijke bemiddeling	609
D.	Opportunititeit van de verplichte voorafgaande bemiddelingspoging in België	612
§ 14.	De bemiddelaar van de toekomst: hervorming van de voorwaarden tot accreditatie	615

§ 15. <i>Fit the mediation to the fuss</i> : evaluatieve bemiddeling als opportuniteit voor cliëntgerichte dienstverlening	621
§ 16. <i>Match the mediator to the fuss</i> : transparantie over het profiel van de bemiddelaar	627
Afdeling IV. Maatregelen in de procesfase	629
§ 1. Algemeen: bevordering van de minnelijke conflictoplossing door de rechter	629
§ 2. Verlenging van de dagvaardingstermijnen	631
§ 3. Conventionele opheffing van de schorsing van de proceduretermijnen bij gerechtelijke bemiddeling	633
§ 4. Verplichte motivering in het gedinginleidend stuk inzake de reeds geleverde inspanningen met het oog op een minnelijk akkoord	635
§ 5. Veroordeling tot de gerechtskosten bij manifest onredelijke weigering om te bemiddelen	637
§ 6. Rapportering door de bemiddelaar aan de rechter.	642
A. Inleiding.	642
B. Rapportering over het gedrag van de partijen tijdens de bemiddeling	643
C. Rapportering over het geweigerde voorstel tot geschiloplossing na evaluatie door de bemiddelaar	645
D. Rapportering over de naleving van het bemiddelingsbeding en de dwingende doorverwijzing naar bemiddeling door de rechter	646
§ 7. Versterkte afdwingbaarheid van het bemiddelingsbeding	647
A. Beperkte afdwingbaarheid van het bemiddelingsbeding als struikelblok voor contractuele conflicthantering	647
B. Opportuniteit van een sterker juridisch kader inzake de procesrechtelijke afdwingbaarheid van het bemiddelingsbeding	650
C. Denkpiste ter optimalisering van de procesrechtelijke afdwingbaarheid van het bemiddelingsbeding	652
1) Algemeen	652
2) Maatstaf ter beoordeling van de naleving van het bemiddelingsbeding.	653
3) Regulering van de informatiestroom inzake de naleving met het oog op toezicht door de rechter of arbiter.	656
4) Waarborgen voor de optimale toepassing van de versterkte afdwingbaarheid	659
5) Veroordeling tot de gerechtskosten als aanvullend sanctiemechanisme.	661
6) Overgangsrecht	662
7) Ontwerptekst met het oog op een sterkere procesrechtelijke afdwingbaarheid van het bemiddelingsbeding in het Gerechtelijk Wetboek.	663

§ 8.	Optimalisering van de dwingende doorverwijzing door de rechter	664
A.	Inleiding	664
B.	Versterking van de waarborgen voor een gepaste dwingende doorverwijzing	667
C.	Maximale vrijwaring van de toegang tot de rechter	671
D.	Duidelijkheid inzake de draagwijdte van de verplichting en de handhaving	674
1)	Transparantie over deelnamevereisten	674
2)	Controlemechanisme: rapportering door de bemiddelaar aan de rechter-doorverwijzer	677
3)	Sanctionering bij niet-naleving van de objectieve deelnamevereisten	679
4)	Ontwerptekst met het oog op de optimalisering van het juridische kader inzake de dwingende doorverwijzing door de rechter	681
§ 9.	De rechter-bemiddelaar	681
§ 10.	Oprichting van bemiddelingskamers binnen de rechtbank	688
§ 11.	De voorspellende rechter op de inleidingszitting	693
Afdeling V.	Maatregelen in de bemiddelingsfase	695
§ 1.	Aanwijzing van de gerechtelijke bemiddelaar bij toerbeurt	695
§ 2.	Transparantie over belangenconflicten in hoofde van de bemiddelaar als wettelijke norm	697
§ 3.	Conventionele inperking en uitbreiding van de vertrouwelijkheid	699
§ 4.	Verplichte betrokkenheid van juristen bij bemiddeling	703
A.	Inleiding: het gebrek aan betrokkenheid van juristen als rem op de optimale doorverwijzing naar en de optimale werking van bemiddeling	703
B.	Eerste denkpiste: de verplichte juridische bijstand <i>ex post</i>	706
1)	Algemeen: draagvlak voor de verplichte juridische bijstand bij de redactie van het bemiddelde akkoord	706
2)	De opportuniteit van de verplichte juridische bijstand in de eindfase van de bemiddeling	708
3)	Alternatieve benadering: verruiming van de controlebevoegdheid van de homologatierechter	713
C.	Tweede denkpiste: verplichte juridische bijstand tijdens de bemiddeling	716
D.	Derde denkpiste: bemiddelingsmonopolie voor de advocatuur	720
§ 5.	Uitvoerbaarheid van het door advocaten ondertekende bemiddelingsakkoord	723
§ 6.	Afschaffing van de rolrechten voor het verzoekschrift tot homologatie	726
§ 7.	Afschaffing van de vereiste van ‘erkend bemiddelaar’ voor de homologatie	727

§ 8. Openbaarheid van tuchtbeslissingen en van de klachtenbehandeling tegen bemiddelaars en opleidingsinstanties	730
--	-----

Hoofdstuk V.

Conclusie. Voorstellen voor de optimalisering van bemiddeling in België	733
---	------------

Afdeling I. Naar bemiddeling in balans: de moeizame weg naar een volwassen bemiddelingsmarkt	733
--	-----

Afdeling II. Thematisch overzicht van de aanbevelingen voor de optimalisering van bemiddeling in België	741
---	-----

§ 1. Aanbevelingen voor een zorgvuldig geredigeerd en goed functionerend juridisch kader	741
--	-----

§ 2. De noodzaak aan degelijke en doorgedreven informatieverstrekking aan de rechtzoekende en de professionele doorverwijzers	746
---	-----

§ 3. Het nut van dwang als bevorderingsinstrument	751
---	-----

§ 4. De opportuniteit van financiële stimuli	755
--	-----

§ 5. De Federale Bemiddelingscommissie als drijvende kracht	760
---	-----

§ 6. Bevordering van de kwaliteitsvolle dienstverlening door de bemiddelaar	764
---	-----

§ 7. De rechter als sleutelfiguur bij de bevordering van bemiddeling	767
--	-----

§ 8. De faciliterende rol van de advocatuur	770
---	-----

§ 9. De opkomst van innovatieve werkvormen	775
--	-----

§ 10. Het potentieel van bemiddelingsgericht werken	777
---	-----

Afdeling III. Slotwoord: bemiddeling heeft toekomst in België	780
---	-----

<i>Bibliografie</i>	783
---------------------------	-----